

قرآن از دیدگاه حضرت علی(ع)

اولین گام هر نوع ارتباط با قرآن شناخت آن است. فرض کنید تلفنی می‌خرید که مجهز به پیغام‌گیر است و می‌توانید با آن نامبره‌های خود را نیز ارسال کنید. این‌که شما بدانید این تلفن چیست و چه توانایی‌هایی دارد در چگونگی استفاده شما از آن بسیار موثر است. شما از آن بسیار موثر است.

اولین گام هر نوع ارتباط با قرآن شناخت آن است. فرض کنید تلفنی می‌خرید که مجهز به پیغام‌گیر است و می‌توانید با آن نامبره‌های خود را نیز ارسال کنید. این‌که شما بدانید این تلفن چیست و چه توانایی‌هایی دارد در چگونگی استفاده شما از آن بسیار موثر است. اگر شما همان تلفن را بخرید ولی از امکان ارسال نامبره آن باخبر نباشید طبیعی است که هیچ‌گاه انتظار ارسال نامبره را از آن ندارید و بالطبع نمی‌توانید از تلفن خود به خوبی استفاده کنید. ارتباط با قرآن نیز دقیقاً پیرو همین قاعده یعنی شناخت آن است. "قرآن‌شناسی" عنوان مجموعه بحث‌هایی است که می‌خواهد معرفی‌های مختلف از قرآن را عرضه کند، چرا که هرگونه معرفی از قرآن، تأثیری مستقیم بر نحوه ارتباط با آن خواهد گذاشت. مثلاً اگر کسی قرآن را به عنوان کتابی بشناسد که برای خواندن و ثواب بردن نازل شده است، انتظارش از قرآن رسیدن به ثواب است، از این رو می‌کوشد که بیشتر و بیشتر قرآن بخواند. در مقابل اگر کسی قرآن را کتابی می‌داند که حاوی سخن زنده خداست و برای این نازل شده است تا خداوند با دل و روان قاری قرآن سخن بگوید و فرهنگ این زبان آسمانی را در وجود او به تدریج گسترش دهد، قطعاً به دلیل بالا رفتن سطح انتظارات او از قرآن، به گونه‌ای دیگر با آن ارتباط برقرار می‌کند.

صفحه قرآن‌شناسی و قرآن‌شناسان درصدد است تا شناخت‌های متفاوت از قرآن را معرفی کند و دیدگاه مخاطبان را در شناخت قرآن به چالش بکشد.

0

یکی از بهترین منابع شناخت قرآن سخنان و گفته‌های حضرت علی(ع) درباره قرآن‌شناسی است. این سخنان به ما می‌آموزد که ایشان چه تعریفی از قرآن داشته‌اند و در نظر ایشان قرآن چه جایگاهی داشته است. برای رعایت اختصار تنها به جملات نهج‌البلاغه مولا مراجعه کرده‌ایم و توصیف‌های ایشان را از قرآن به نگارش درآورده‌ایم. نکته مهم در سخنان حضرت علی(ع) این است که ایشان از منظری بسیار جالب توجه به قرآن می‌نگرد و قرآن را به گونه‌ای می‌شناسد و معرفی می‌کند که انسان باور می‌کند که آنچه حضرت علی(ع) توصیف می‌کند، "سخن خدا" است.

0

قرآن را بیاموزید که بهترین سخن [برای آموختن و به خاطر سپردن] است و در [سخنان] آن بیندیشید چرا که بهار دلهاست [و اندیشیدن در آن باعث طراوت و تازگی دل می‌شود] و با نور آن [تاریکی‌ها] خود را درمان کنید، زیرا درمان بیماری‌های درون است و آن را چنان‌که شایسته است بخوانید زیرا سودمندترین داستان‌هاست. قرآن کتاب خداست که با آن بینش پیدا می‌کنید، گویا و شنوا می‌شوید، کتابی که هر جمله آن با کلمه جمله‌های دیگر [با انسان] سخن می‌گوید و هر بخش، گواه [عظمت و حقیقت] بخش دیگر است. قرآن در مسیر حرکت به سوی خدا، هیچ انحرافی ایجاد نمی‌کند و همراه و هم‌نشین خود را از [راه رسیدن به خدا] منحرف نمی‌کند. بدانید که قرآن نصیحت‌گری است که نصیحت خود را به خیانت نمی‌آلاید و راهنمایی است که هرگز کسی را گمراه نمی‌کند و سخن‌گویی است که هرگز دروغ نمی‌گوید. امکان ندارد کسی با قرآن هم‌نشین شود مگر این‌که این هم‌نشینی باعث شود که بهترین راه هدایت را بوجود و از کوری و کوربینی‌اش کم می‌شود. این حقیقت را بدانید که بعد از [آشنایی با] قرآن [قرآن به گونه‌ای افراد را بی‌نیاز می‌کند که] دیگر هیچ نوع از نیازمندی باقی نمی‌ماند و کسی قبل از [آشنایی با] قرآن ممکن نیست که مزه بی‌نیازی را بچشد. پس بیایید و درمان دردهایتان را از قرآن بخواهید و با یاری قرآن برمشکلات سخت خویش پیروز شوید، زیرا درمان بزرگ‌ترین دردهای شما - از جمله کفر، نفاق، بیراهه‌روی و گمراهی - همه در قرآن است. به وسیله قرآن هر آنچه می‌خواهید، از خدا بخواهید و با دوستی قرآن است که می‌توانید به سوی خدا رو کنید. اما مبدا که آن را وسیله گدایی از خلق خدا قرار دهید. [زیرا قرآن وسیله‌ای برای توجع و رسیدن به خداست] و بندگان با هیچ وسیله‌ای نمی‌توانند مانند استفاده از قرآن به سوی خداوند حرکت کنند. بدانید که قرآن شفاعت‌گری است که شفاعت او قطعاً پذیرفته می‌شود و سخن‌گویی است که سخن او [در درگاه الهی] پذیرفته است، بنابراین هر کس که قرآن در روز قیامت از او شفاعت کند، پذیرفته می‌شود، همان‌گونه که اگر از کسی شکوه کند [بی‌چون و چرأ] پذیرفته است. در روز قیامت کسی فریاد می‌زند که "امروز جز آنها که به کشت و زرع قرآن مشغول بودند، تمامی کشاورزان درگیر کشت و عاقبت کار خویش‌اند" پس [ای مردم] بیایید و از کشاورزان قرآن و پیروانش باشید و در مسیر حرکت به سوی پروردگارتان آن را به عنوان راهنما انتخاب کنید و قرآن را نصیحت‌گر خود بدانید و در مقام مقایسه و انتخاب میان نظر خود و نظر قرآن به نظرها و افکار خود بدگمان باشید [نه قرآن] 3.

خداوند کتابی نازل کرده است پر از نور؛ نوری که روشنائی آن هیچ‌گاه برطرف نمی‌شود و چراغ‌های آن ابداً به خاموشی نمی‌گراید، اقیانوسی که کسی به ژرفای آن دست نمی‌یابد، راهی که آن‌چنان روشن و سراسر است که رهروان آن گم نمی‌شوند، درخششی که تابش آن از بین نمی‌رود، سند ودلیلی که دلالت آن همیشگی است، توضیح و تشریحی [برای امور مورد نیاز شما] که پایه‌های او هیچ‌گاه ویران نمی‌شود، درمانی که از عوارض آن جای نگرانی نیست، عزتی است که یاوران قرآن را عزیز و شکست‌ناپذیر می‌کند، حقی که ابداً یاران خود [در وقت کوشش در راه رسیدن به حق] تنها نمی‌گذارد. آری، معدن ایمان است و مایه فراوانی آن، چشمه‌های علم است و دریاهای دانش، باغ‌های عدالت است و آبگیرهای آن، زیربنای اسلام است و ساختار آن، دریایی است که هر چه از آبش بردارد تمام نمی‌شود، چشمه‌ساری است که هر چه آبش مصرف شود، نمی‌خشکد، آبشخوری که هر چه قدر که تعداد آب‌نوشان زیاد باشد از آب آن کم نمی‌شود. منزلگاهی است که مسافران آن را گم نمی‌کنند، علائم راهی است که با دیدن آن مسافران بیراهه نمی‌روند، جای‌جای راهش به نرده‌ها و حفاظ‌هایی مجهز است تا رهروان را از انحراف از جاده حفظ کند، خداوند آن را برای تشنگی دانشمندان، گوارا و برای قلب انسان‌های جویای دانش، بهار پرطراوت و برای حرکت صالحان راهی روشن قرار داده است. قرآن دارویی است [که با استفاده از آن] هیچ دردی بر جای نمی‌ماند، نوری است که هیچ تاریکی در آن راه ندارد، ریسمانی است که به جای بسیار امنی بسته شده است، قلعه‌ای که تسخیرناپذیر است، برای کسی که دنباله‌رو اوست مایه عزت است، برای کسی که به خانه آن وارد شود موجب امنیت است. هر که آن را راهنمای خود قرار دهد هدایتش می‌کند، هر که آن را انتخاب کند، برای او عذری موجه است [که چیز دیگری انتخاب نکند] برای کسی که بخواهد با منطق قرآن سخن بگوید، دلیل و برهان است و برای کسی که با تکیه به قرآن [با هر چه خلاف قرآن است] [مشاجر می‌کند، شاهد [ای محکم] است و برای کسی که به آن استناد کند، موجب پیروزی است.

هر که قرآن را در سینه خود جای دهد قرآن نیز او را در سینه خود جای می‌دهد، کسی که بخواند قرآن را به کار بندد و از آن استفاده کند، قرآن برای او مرکبی راهوار است [خود زمینه به کار بستن آن را فراهم می‌کند] و برای هر که در پناهش درآید سیر است. قرآن برای اهل دانش، علم است، برای روایت‌گران، سخن و برای قاضیان و داوران حکم است. 4. این کتاب خداست که در میان شماست، سخن‌گویی که لکنت زبان ندارد، خانه‌ای که پایه‌ها و ستون‌های آن خراب نمی‌شود و عزتی که یارانش هیچ‌گاه شکست نمی‌خورند. 5. خداوند سبحان به هیچ‌یک از امت‌های پیشین، کتابی چون قرآن عطا نکرده است، چرا که بی‌گمان قرآن ریسمان محکم و وسیله مطمئن ارتباطی خداست. بهار دل‌ها و چشمه‌های دانش در قرآن است و دل جز با قرآن [از زنگارها] صیقل نمی‌یابد. 6. به کتاب خدا بازگردید که ریسمانی است محکم و نوری است ویژه و روشنگر، درمانی است سودمند، چشمه‌ای است سیراب‌کننده و کسانی را که به قرآن دست یابند از هر خطایی یا مصون می‌دارد و برای هر کس که به قرآن دست پیدا کند و با آن ارتباط برقرار کند، مایه نجات است. کتابی که هرگز در آن انحرافی به وقوع نخواهد پیوست که نیاز به اصلاح کردن آن باشد، تغییر جهت نمی‌دهد که موجب انحراف شود تکرار و شنیدن بی‌پایه کهنه‌اش نخواهد کرد، هر که با الهام از قرآن سخن بگوید سخن راست و درست می‌زند و هر که بر مبنای قرآن کار کند پیشتان است. 7. ظاهر [جمله‌ها و عبارت‌های] قرآن بسیار زیبا و باطن آن بسیار عمیق است. شگفتی‌های آن پایان نمی‌پذیرد و ناشناخته‌های آن تمام نمی‌شود و جز با نور قرآن تاریکی‌ها را نمی‌توان زدود. 8. از قرآن بخوانید که با شما سخن بگوید... بدانید که دانش آینده و سخن از گذشته و درمان دردهایتان و راز نظم و نظام یافتن شما همه و همه در قرآن است. 9. پاورقیها:

1- نهج البلاغه، خطبه 109. 2- همان، خطبه 133. 3- همان، خطبه 175.

4- همان، خطبه 189. 5- همان، خطبه 133. 6- همان، خطبه 175.

7- همان، خطبه 155. 8- همان، خطبه 18. 9- همان، خطبه 157.

نهج البلاغه، ترجمه عبدالمحمد آیتی، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی؛ بنیاد نهج البلاغه، 1377.

تهیه و تدوین از: محبوب مصباح آذغان بخشی از پایان نامه کارشناسی ارشد

زیر نظر استاد راهنما: جناب آقای دکتر علیرضا رادبین عضو محترم هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی تبریز